

פרשת שמיני - ספירת העומר

שלא נהגו כבוד זה לזה

הגמרא במסכת יבמות דף סב: אומרת "אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא ממקום מגבת עד אנטירפס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ולימדם ואלו הם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון והם הם העמידו את התורה אותה שעה ותנא כולם [כל העשרים וארבע אלף תלמידים] מתו הי"י מפסח ועד עצרת (חג שבועות) אמר רב חמא בר אבא וכו' כולם מתו מיתה רעה מאי היא אי"ר נחמן אסכרה" הי"י ומשום פטירתם של עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא אנו עד היום אבלים על כך, לא מתחננים בזמנים אלו, לא מתגחמים, לא שומעים מוזיקה כל זה כדי שנחדיר לעצמנו עד כמה הקב"ה מקפיד בין אדם לחבירו, שהרי משום שלא נהגו כבוד זה לזה נהרגו כל העשרים וארבע אלף, העולם היה שומם מתורה, אין תורה בעולם, אין את מי לשאול בהלכה קול התורה נדם, כל החסרונות האלו שנגרמו בעולם אינם שווים כנגד החיסרון של נהגו כבוד זה לזה, רואים עד כמה חמור בין אדם לחבירו עדיף הי"י עולם שמם מתורה מאשר עולם של תורה אבל לקויים בבין אדם לחבירו המהרשי"א מסביר שאחד לא כיבד את תורתו של השני ולא התנהג כראוי לכבוד תורתו של חבירו ומוסיף שאפשר שדיברו לשון הרע

בפרשת מצורע מובא **במד"ש** אל תקרא "וזה תהיה תורת המצורע" אלא תורת המוציא שם רע שהמצורע לוקה בנגעים כיון שדיבר לשון הרע, אנו רואים את העונש החמור שהוא מקבל, צריך לשבת בדרך מחוץ למחנה מושבו, אסור לו להיות עם אנשים וכל מי שבא אליו צריך המצורע לומר לו אל תקרב אלי אני טמא, כלשון הפסוק "וטמא טמא יקרא" כמובא במד"ש הוא הפריד בדיבוריו בין איש לאשתו בין אדם לחבירו, מדה כנגד מידה הוא יושב בחוץ לבד וכל מי שרוצה להתקרב אליו אומר לו אני טמא, הרשב"י מביא מדרש שממנו מתבאר מה שלא נהגו כבוד זה בזה היינו שהייתה עינם צרה בתורתם של חברים בהצלחתו של חברים בלימוד התורה ולא שמחו בשמחתו של חברים בדיעותיו ובלומודו בלימוד התורה, שהרי כבוד התורה הוא כבוד ה'.

אנו רואים כמה הקב"ה הקפיד על כך שלא נהגו כבוד זה בזה כיוון שבין אדם לחבירו הוא הבסיס ללימוד תורה, תורה ללא בן אדם לחבירו איננה שווה את הלימוד תורה, עדיף שהעולם יהיה מאשר תורה הלוקיה בבין אדם לחבירו, לכן אנו קוראים את פרקי אבות בין פסח לעצרת (שבועות) שאז הוא זמן מתן תורה שנדע להיזהר הן בבין אדם למקום ובמיוחד בבין אדם לחבירו להחדיר לתוכנו את דברי חז"ל הקדושים במסכת אבות כגון האמרות יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך, הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, הוי דן את כל האדם לכף זכות וכו', הַלֵּל אוֹמֵר, הַיּוֹ מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אֶהְרֹן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם אוֹהֵב אֶת הַתְּפִילָּה וְיִמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה ועוד הרבה משניות העוסקות בהנהגות טובות וראויות בבין אדם לחבירו:

כתוב בתחילת פרקי אבות "משה קיבל תורה מסיני ומסרה וכו'" נשאלת משה אלה מדוע רבי יהודה הנשיא התחיל את מסכת אבות "במשה קיבל תורה מסיני" המסכת היותר ראויה היא מסכת ברכות שהיא תחילת כל המסכתות ועוד מה הפירוש משה קיבל תורה מסיני היה ראוי לכתוב משה קיבל תורה מהקב"ה ולא לכתוב מסיני התשובה לכך אומר רבנו עובדיה מברטנורא היא שגם אומות העולם בדו מליבם איך להתנהג בצורה מוסרית אומר התנא תדע שדברי המוסר המוזכרים במסכת אבות אינם דברים שבדו מליבם חכמי ישראל אלא משה קיבלה מסיני ומסרה ליהושע וכו' ולכן דווקא פה נקט משה קיבל תורה וכו' לומר שכל דברי המוסר הם מסיני ולא בדו זאת מליבם ח"ו

והסיבה לכך שהתנא נקט מסיני ולא מהקב"ה ביאר ר"ע מברטנורא מסיני הכוונה ממי שנתנה בסיני דהיינו הקב"ה מכל מקום נראה שהמשנה נקטה מ"סיני" לרמוז שהדבר הראשון שצריך לומד התורה הוא להיות בחינת הר סיני להתנהג בענווה והנוקם בהר סיני הקב"ה נתן את התורה לישראל כיון שהוא הנוקם מכל ההרים ולא בהרים גבוהים אחרים ללמד אותנו שתנאי בסיסי ללמוד התורה היא מידת הענווה שהוא שורש כל המידות הטובות השורש למצוות בין אדם לחבירו כשאדם ענותן אינו מקנא, אינו כועס, שמח בחלקו ועוד וכל גדולי ישראל ניחנו במידת הענווה כיון שהתורה נמשלה למים והמים דרכם ללכת למקום נמוך כן

התורה דרכה בנמוכים שאינם מתגאים ובענוותנים, למחול לשני וכל שכן לגרום בזיון לעצמו כדי לא לפגוע בשני הוא מדרכי הענווה באורחות צדיקים כותב שלמחול למי פוגע בך הוא מידת הענווה כל שכן לעזור לפגוע **כפי שמסופר על רבי ישראל סלנטר** שעישן ברכת במקום המיועד לעישון שאל כשהוא לבוש כאדם פשוט היה שם אדם שגער בו תפסיק לעשן למרות שזהו קרון המיועד לעישון רבי ישראל סלנטר כיבה את הסריגה ולמרות זאת אותו אדם המשיך להתנהג בצורה לא יפה כלפי הרב ואז הרב שאל אותו להיכן הוא נוסע ואמר לו שהוא נוסע לרב פלוני לקבל הסמכה לשחיטה וכהגיע לרב הרב בחן אותו וראה שאינו שולט בחומר רבי ישראל ראה זאת ישב עם האדם זה ולמד איתו עד שהכשיר אותו לשחיטה וביקש מהרב שבחן אותו שיבחן אותו שנית ואכן עבר את המבחן והסביר הרב אחרי שהתנהג בצורה לא יפה אותו אדם הוא מחל לו אבל הרגיש שזה עדיין לא בלב שלם אבל אחרי שדאג לו כל כך המחילה עכשיו גמורה

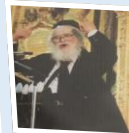
מעשה (סנהדרין יא:): **ברבן גמליאל** שאמר לשבעה דיינים השכימו לעלייה כדי להחליט אם לעבר את החודש אדר לעשות פעמיים חודש אדר כמו בשנה מעוברת, השכים רבן גמליאל ומצא שמונה אמר מי הוא שעלה שלא ברשות ירד עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות ולא לעבר השנה עליתי לאל ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי אמר לו שב בני שב ראויות כל השנים כולן ראויות להתעבר על ידך אלא אמרו חכמים אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה ולא שמואל הקטן היה אלא אדם אחר וכדי שלא יתבייש אמר שמואל הקטן אני עליתי שלא ברשות

וממשיכה הגמרא לספר על רבי שהיה דורש והריח ריח של שום אמר מי שאכל שום יצא עמד רבי חייה יוצא עמדו כולן ויצאו והתבטל השיעור, בבוקר מצאו רבי שמעון בר' לרבי חייה אמר ליה אתה הוא שציערת את אבא אמר לו לא תהא כזאת בישראל המהרשי"א שם מסביר שבוודאי ידע רבי שמעון שרבי חייה לא אכל שום אלא ששאלו רבי שמעון לרבי חייה הרי ידעת שאם תצא יצאו כולם אחרך ויגרם ביטול תורה גדול, שהשיעור יתבטל, אמר לו רבי חייה עדיף לבטל שיעור שלם ולבדל שלא לפגוע ביהודי

פיניה אשת אלקנה ציערה את חנה לשם שמים כדי שתתפלל שיהיו לה ילדים ולבסוף לחנה היו ילדים ולפינה מתו ילדיה אף שכוננה לשם שמים. מסופר בכתובות דף סב: על רב רחומי שלמד בבית המדרשו של רבא במחוזא, אמרו לאשתו שיבוא בערב כיפור, כשהגיע ערב כיפור נמשך בלימודו ולא הגיע לבית אשתו בכתה ונפל עליו התקרה ונפטר ה' ישמור גם פה כיון לשם שמים ללימוד תורה רק חוסר שימת לב

מסופר בשבטת תרס"ז שלח הסבא מסלבודקה זצ"ל את אחד המשפיעים והמחנכים הצעירים מהמוכשרים ביותר לשיבת מיר לחולל בה מהפיכה רוחנית ולהכניס בה סדרים חדשים. ואכן אותו אברך עילוי צעיר הצליח תוך זמן קצר לעורר את הישיבה מתרדמתה שהיתה שרויה בה, הזיו כמה רמ"ים ותיקים ממשרתם, הגבאים הישנים הורחקו וגם המשגיחים הקודמים פוטרו ממשרתם וקבלו תפקידים אחרים. מאז הוסדרו סדרים אחרים בישיבה ולימוד המוסר תפס בה חלק חשוב ונכבד. השקידה גברה ורמת הלימודים עלתה. ישיבת מיר המחודשת החלה לשגשג ולפרוח ותוך זמן קצר הפכה לישיבה הגדולה ביותר. אולם דא עקא עם כל המהפכה החיובית הרי לאחר כשנה חלה אותו משפיע רוחני במחלה אנושה ונפטר בדמי מיו, גילה הסבא מסלבודקה למקורביו: מי יודע אם לא פגיעה זו באותם משגיחים הזקנים היתה בעוכריו, למרות כוונתו הטהורה והתועלת העצומה שצמחה ממעשה זה. אך בכל זאת אין המטרה מקדשת את האמצעים, כמה חמורה היא פגיעה בכבוד הבריות הגם שנעשית במלוא הכוונה הטהורה, ועל אף השיגים העצומים שקוצרים מכך כי הרי הוא כאש שאינה מבחינה בן רעים לטובים. לומדים ממעשה זה כשאדם עושה מצווה גדולה וחשובה וזיכוי הרבים עצום כל זה לא יעזור לו מול צער ודמעה של אדם שנפגע ממעשה זה גם אם כוונתו אך ורק ולשם שמים בין אדם לחבירו הוא אש אדם זה מזמין לעצמו צרות ה' ישמור כל עשיית מצווה אפילו גדולה ועצומה שכרוך במעשה זה פגיעה בבני אדם יש לברוח כמפני אש אלא ידאג שלא תהיה שום פגיעה בבני אדם אומר רב יחזקאל לוינשטיין מקובלנו שאם יאמרו לנו שאפשר לבנות את בית המקדש אבל זה יפגע ביהודי עדיף שלא יבנה בית המקדש ולא יפגע יהודי זה וכמובא בתנא דבי אליהו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם מה אני מבקש שתהיו אוהבים זה את זה ויראים זה מזה ומכבדים זה את זה

שבת שלום ומבורך

אנו נמצאים בימי ספירת העומר בימים צריך לתקן את בן אדם לחברו ולכן ראוי להתחזק בימים אלו להאיר פנים ולומר מילה טובה לפעמים מילה אחת, הארת פנים יכולה להציל חיים גשמיים ורוחניים. לומר מילה טובה לא עולה כלום ולפעמים למקבל זה שווה יותר ממליון דולר תמיד נרגיל לשוננו להחמיא ולומר מילה טובה לשני ומותר גם לשקר ולהוסיף אם צריך מפני דרכי שלום

אנו קוראים בפרקי אבות "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" ובכלל זה תמיד להחמיא ולומר מילה טובה וכתב המאירי (ברכות ו'): "לעולם יהא אדם נוח לבריות ומקדים בשלום ומשתדל בכבודם ובתועלתם כפי כוחו, ובזו מתאהב לבריות, וגורם להם לצאת ידי חובת כבוד תורה ומצוות". ואמרו רבותינו, שאחד מהדברים שנשאל האדם עליהם ביום הדין הוא: "המלכת חברך בדרך ארץ"; והנינו להזכר בכבוד חברו להלן כמה סיפורים על כוחה של מילה טובה והארת פנים

טפיחת השכם עזרה לי מאד בלימודי

ראש ישיבה חשוב סיפר על ימי נעוריו. בעת לומדו בישיבה שהיתה גדולה מספר תלמידיה, הגיע תלמיד חדש, והוא קיבלו ב"שלוש עליכם" לבבי ואף בתפס לי שכמו לסימן חיבה. אותו בחור חדש נעשה גם הוא לראש ישיבה חשוב. כעבור הרבה שנים נפגשו שניהם, ואותו בחור אמר לראשון: "דע לך, כי את טפיחת השכם של אז אני זוכר עד היום, הדבר עודדני ועזר לי לחוש בהרשעה שאני יקר למישהו, וזה סייע לי מאוד בלמודי". (המארת שלום" עמ' 25)

כיצד נהפך הבחור מ"ראש קרש" ל"ראש ישיבה"? כוחה של מילה טובה

הגאון הגדול רבי שלמה היימן זצוק"ל, ראש ישיבת "תורה ודעת" בארה"ב היה גדול תלמידיו של רבי ברוך בער ליובוביץ בעל הברכת שמואל. מספרים שהיה רבי שלמה בגיל שש עשרה, הציגו רבי ברוך בער בפני מורו ורבו גאון ישראל רבי חיים מבריסק. לאחר שדיבר עם הנער בלימוד, אמר עליו רבי חיים: הוא הרשב"א קטן... יש בו שורות של אחד הראשונים. רבי שלמה נודע בעומק עיונו ושקיעותו הנדירים התורה. תלמידיו מספרים שאפילו את כתובת ביתו לא ידע. פעם קרה שהלך לאיבוד, ואז פגש אדם ברחוב שאילו הוא יוכל לקחתו לביתו של רבי שלמה היימן, הוא רצה הייתה פליאתו של האיש כשהבין לאחמ"כ שזכה ללוות את גדול הדור בעצמו. היה זי באחד מיני רבים משיעוריו העמוקים. שקט שרר בבית המדרש. טובי המוחות מייגיעים את מוחם למצוא מענה לשאלה הקשה על דברי רבי עקיבא איגר. נדמה היה שגם שאור הרחוב נדם. לפתע נעמד אחד החבורים אשר לא זכה לכישרונות בלבקן המעטה, "הולצקופ"י

היה הוא מכנה את עצמו, כלומר ראש קרש... כשדמעה סוררת זולגת מעינו. וכן הבחור נעמד ומתרץ תירוץ לקושיה האדירה... בקצות ההיכל החלו להישמע צחקוקים. חדי המח וגם אלו שאינם כן, הבינו על אתר שאין בתירוץו מאום. שקט מבין השתרב אולם. רק אחד לקח את הדברים ברצינות, ראש הישיבה הנערץ, חזר על הדברים, בניגון מיוחד, לאט לאט יצק לתוכם תוכן חדש משלו, עד שהבחור הזכר התחיל להאמין שאכן הוא תירץ זאת. פנוי קרנו מאושר, וחיוך נמרח על פניו. לימים, מספר אחד הבחורים שנכח באירוע, עברו כמעט ארבעים שנה והזדמנתי לאירוע, ואז מספרים לי שהגיע לכאן ראש ישיבה גדול וערץ וכי אני חייב לראותו. אני מתקדם ומתקדם, ומי נגלה לנגד עיניי כן, "הולצקופ"י בכבודו ובעצמו. לאחר שהחלפנו זיכרונות הוא הביט בי ואמר: "אתה זוכר את אותה השיעור אצל רבי שלמה זצ"ל. אפילו שתייצתי תירוץ טיפשי, כמה כבוד הוא נתן לי. ומאותו יום התחלתי לקבל כוחות, והתחלתי ללמוד בחשק, ובי"ה את הרואה אותי כיום". אין דבר העומד בפני כח הרצון! ומנגד כמה חשוב לומר מילה טובה. אין לנו מושג מה כוחה של מילה אחת לחולל בנפשו של האדם לטוב או להיפך חי"ו. (מעייני שנהיה)

זכות שלא רואה את חוות הדעת של הפסיכולוג סיים את השיעור ונהיה גביר

מעשה שהיה בגביר אדיר משיקאגא, שהגיע לשנתו הסי' ויחד עם זאת זכה לסיים את השיעור, לכבוד המאורע הגדול הזמין את כל צאצאיו, בנים ובני בנים, לחגיגת סיום מפוארת. בימים שקדמו למעמד הגדול התכנסו בניו יחדיו ודנו ביניהם איזה מתנה יקנו לאביהם לכבוד יומו הגדול, הצעות עלו וירדו אך שום רעיון לא נמצא מתאים. כיון שלא מצאו מתנה הולמת החליטו לשאול את אביהם בעצמו באיזה מתנה יחפוץ, אמר להם האב 'הן כסף לא חסר לי ב"ה, והקב"ה חנני די כסף לקנות כל אשר שאלו עיני, אך אם רוצים אתם לגרום לי קורת רוח, בקשה אחת לי מכס שמעו ואספרה:

' בילדותי התגורר בניו יארק, הורי שלחו אותי לתלמוד תורה, אך אני מטבעי הייתי פרא אדם, לא למדתי כמעט ורק גרמתי לנוקים אדירים בכל מקום בו נגעתי. בעצת מחנכים לקחוני הורי לרופא מפורסם שיבדוק אותי, הלה הושיבני מולו והחל שואל אותי כל מיני שאלות שונות ומשונות, תוך שהוא רושם את תשובותי, ככלות שעתיים סיים הרופא את הפגישה ופטרנו בהבטחה שישלח את חוות דעתו בעוד כמה ימים.

באותו יום פיטרו את אבי מעבודתו ואיבד את מקור פרנסתו, חבר עשיר משיקאגא ששמע על כך, הזמינו לעבוד אצלו, לא התמהמנו ועוד באותו שבוע עברנו לשיקאגא. הרופא וחוות דעתו נשכחו מלב, אבי רשם אותי בתלמוד תורה חדש, ואני עשיתי לעצמי חשבון הנפש שזוהי הזדמנות חיי, אין אחד שמכיר אותי ויכלתה לפתוח דף חדש, ואכן מוחשיבה לרעה, התחלתי להשקיע בלימודים ובהתנהגותי, הדבר עלה לי בעמל ואגיעה רבה, אך בסיעתא דשמיא, ובזכות מלמד יקר ששם עיני עלי וסייע לי, הפכתי תוך זמן קצר לאחד מבחירי התלמידים. ברבות השנים הזדקן ידידו של אבי, והוא נכנס תחתיו לנהל את עסקיו ולאחר פטירתו ירש אבי את כל הונו ונעשה עשיר גדול, ומזה נמשך גם הצלחתי ועשרי הרב. 'ועתה' סיים העשיר את סיפורו, 'אם רצונכם לגרום לי קורת רוח השיגו לי את חוות דעתו של הרופא הלו, כי עז רצוני לדעת מה כתב עלי'. הרופא נפטר זה מכבר, וכתביו וחפציו עברו בעלות, אך במאמצים מרובים ובתוספת ממון הרבה, הצליחו להשיג את קובצי כתביו, ולהוציא את הכתב האמור.

בעיצומו של הסיום קם העשיר על מקומו, בידיים רועדות פתח את המכתב, והתחיל להקריא כדלהלן: 'הורים יקרים, שוחחתי עם בנכם במשך שני שעות,

ונוכחתי לראות שיצא מדעתו כליל, לצערי אין מנוס מלהכניסו למוסד מיוחד שם יהיה סגור כל חייו וכך לפחות לא יוכל להזיק את אחרים. ' הרים העשיר את המכתב ונופף בו לעין כל, 'ראו נא, אילו היי הורי מקבלים אז את המכתב לידיהם מי יודע מה היה עולה בגורלי היכן הייתי היום, מה עשה הקב"ה, סובב שאבי יפסיד את עבודתי ויוכרח לעבור למקום אחר, כך נצלתי מגור דינו האכזרי של הרופא ועלה בידי להשתנות מן הקצה אל הקצה, עד שאני זוכה עתה לעמוד כאן ביום שמחת לבי, לעשות סיום השיעור רבתי, ולראות את בני וצאצאיי מסובים כשתלי זיתים סביב לשולחני. ' רבות אפשר ללמוד מעובדא זו, אך נקודה אחת נציע כאן, והוא שהרבה פעמים מנסה הס"מ להכניס הרהורי יאוש בלבו של אדם, וחושב שכבר אין לו תקוה, זה טבעו, ואינו יכול להשתנות, אך כל זה מקליפת עמלק, אבל האמת היא שאין דבר העומד בפני הרצון, ואדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה מלמעלה, וזוכה לסייעתא דשמיא. גלי המאיר פר' ויקרא - משיעורי הגי"ר מאיר צוויבל שליט"א)

עידוד ומילה טובה-אם תלמד טוב גם על הראש שלך יהיה כתר תורה

יהודי שכיום, הוא מגיד שיעור בשיעור ג' בישיבה קטנה בבית שמש. הוא סיפר כך: בשיעור א' בישיבה קטנה, הייתי בחור חלש בלימודים, בקושי למדתי, ולא הבנתי את הלמד. הייתי נחשב לבחור חלש בכל קנה מידה. תלמידי חכם פלוני סידר לי חברותא מדי ערב בבית הכנסת 'נחלת משה' בבני ברק. ראיתי את ר' בן ציון מפעם לפעם והוא ראה אותי אבל מעולם לא דיברנו, מה לילד קטן בשיעור א' בישיבה קטנה עם רב המקום. יום אחד בסוף הקיץ התקיימה בקהילה 'הכנסת ספר תורה' מנהג המקום שלחני שמכניסים את הספר תורה לארון קודש, קוראים בו בתורה, ובסיום מגביהים את הספר - הגבהה וגולה. בעת ההגבהה נדחקתי המקום והחזקתי את הכתר של הספר כדי למסור אותו לגולל. מיד כאשר מסרתי את הכתר לגולל התכופף אלי מישהו - הרב פלמן - תפס את ידי בחביבות ואמר לי משפט קצר באהבה רבה: "אם תלמד טוב אז גם על הראש שלך יהיה כתר תורה". מעולם לא דיברתי עמו, ומסתמא הוא לא ידע מי אני, אבל המשפט שאמר לי, נתן לי כחיל בעיטה לגובה. לגובה! לגובה גבהים! אינני יכול להסביר את זה, אבל קיבלתי חיזוק. תפסתי את עצמי ללימודים ברצינות בשקידה וברצון עז, ועליתי על דרך המלך. מידי פעם כאשר היה לי קצת קשה נזכרתי במשפט 'אם תלמד טוב יהיה על הראש שלך'...". המשכתי את השיעור גם בישיבה גדולה. והיום הנני ר"מ בישיבה בשיעור ג', לא שזה הכוונה ליכתר' על הראש, כי 'כתר תורה' שעל הראש לא נמדד דווקא במשרה כזו או אחרת, אבל אז רק ביטוי למצב שלי מול מה שהייתי, לפני שר' בן ציון ניסה להניח לי את הכתר על הראש

עניים מרודים תביא בית להאיר להם פנים

ואמר רבי יצחק: כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות, שנאמר: 'ותפס לרעב נפשך ונפש נענה תשבעי'. בספר 'תנועת המוסר' (חלק ג', עמ' 253) מספר על הנהגת הסבא מסלבודקה: יחס מיוחד גילה רבי נתן צבי לעניים החוזרים על הפתחים, ובפרט בעלי מומים ונחותי דרגה, שהם נדכאים ומרי נפש, והיה מקדם את פניהם בשמחה, עוזר להם ומעודד אותם ומלווה אותם בדרכם. סח רבי נח פליי, שפעם בעת היפרדו ממנו עם צאתו לביתו, שאכל אותו רבי נתן צבי: זה נה עתשה אם מיד בהכנסת לביתך, תוך משחנתך להיפגש עם בני משפחתך, יופיע לפניך עני צעוב, צנום ומכוער, מלכלך ומאוס, ויפנה אליך לעזרה? הרי בודאי תתרעם שדוקא בשעה זו הוא בא להפריע לך, ולרוב נדיבותך תעניק לו משהו כדי להיפטר ממנו. אולם לא כך דורשת ההלכה, הלא כתוב: 'ועניים מרודים תביא ביתך', וכן אמרו חכמינו זכרונם לברכה (אבות א'): 'וייהו עניים בני ביתך', ואף בשעה זו שאתה שמח בבני משפחתך, עלך לראות גם את העניים המרודים והעלובים האלה כבני ביתך ולקדם פניהם בשמחה, ולא עוד אלא שדווקא אליהם עלך להיפנות יותר ולטפל בהם בכל האהבה והידידות, כי עם בני משפחתך אתה עתיד להראות בכל שנה שאתה חוזר לביתך, אבל אותם האביונים מי יודע אם תהיה לך הזדמנות עוד פעם בחייך להפגש בהם

יחס כזה לבני אדם, יהיו מי שיהיו, דרש מעצמו ודרש מאחרים.

מילה קטנה והצנחן חוזר בתשובה

דור של תשובה. הלבבות פתוחים. רוצים לדעת ולקבל. אבל יש והנך נתקל, למרות הכל, באטימות מוחלטת. בסירוב מוחלט לשמוע ולהאזין. כל מי שמתעסק עם בעלי תשובה מודע למקרים כאלה וצריכים להיות ערוכים לכך. ברם, יש סממן מיוחד שבכוחו להקביע שסתומים ועל כך נזכר ללמוד מסיפור מופלא. באחת מדרשותי, סיפר הרב, נתקלתי בחייל עטור כנפי צניחה שלא היה מוכן לשמוע אף מילה בנושאי יהדות. ידעתי והרגשתי שכל מה שאומר לו ייפול על לב אטום. למרות הכל ניסיתי את כוחי וזאת באמצעות מילה טובה, משפט ששיבח את מעשיו-הוא וירומם אותו לרע. 'אתה יודע שאני מקנא בך במאוד' - אמר הרב לחייל שנתקל לראשונה ביהודי עם מגבעתי ו"בגדים פתוחים" המקנא בו. הלב, על כל פנים, כבר נפתח.ואז המשך הרב: ששנת פרעם על רבי יונה גירונדי?... התשובה היתה כמובן שלילית. הרב ציטט באוזניו את דברי רבינו יונה ב"שערי תשובה" המְחַדֵּש שכאשר אמרו חז"ל שמיתה מכפרת על כל העוונות, אין הכוונה למיתה ממש אלא לפחד מן המיתה, ואף שלא הגיע האדם אל אקט המוות עצמו, הייסורים האיומים שעברו עליו באותם רגעים מכפרים עליו.

"רואה אני את כנפי הצניחה העטורים על דש מדיך ומן הסתם עברו עליך בעת הצניחה כמה וכמה רגעים כאלה של פחד-מוות, וממילא זכית שבאותן דקות יכופרו כל עוונותיך, וכי אפשר שלא אקנא בך?" - אמרתי לו. לא עברו שניות ספורות, ופניו של החייל איבדו את אטימותן הנוראה.

הוא החל לחייך, לשאול, להתעניין, ולא עברו חמש דקות נוספות עד שהודיע חד וחלק: אני מעוניין לבוא וללמוד תורה. לא פחות ולא יותר. ללמדך, כוחה של מילה טובה עד היכן הוא מגיע. באמצעותה אפשר לפתוח את הלבבות ולקרר יהודים תועים לאביהם שבשמיים, וברור שלכל זה צריך סיעתא דשמיא. -טובך יביעו

אתה יכול בהארת פנים, מתחמא, להפוך אדם ובני ביתו לדורי דורות והכל נוקף לזכותו. צריך להתרגל להיות שופע מחמאות לכל אדם ובפרט לבניו ובני ביתו

[א] כשאומר גאל ישראל ימשמש בתפילין של ראש :

[ב] המתפלל יחבר רגליו שיהיו שוים להדמות למלאכים, מנהג הספרדים לפני שמונה עשרה שמהפכים פניהם קצת לאחוריהם ועושים תנועה בידיהם לאנשים העומדים באחוריהם או בצדיהם, להדמות למלאכים שדרכם להיות מקבילים עול מלכות שמים זה מזה, ונותנים רשות זה לזה, ואפילו אין אחר בצידו יעשה כך :

[ג] יחזור לאחוריו ג' פסיעות לפני עמידה ויחזור למקומו להתפלל, ואם יושב רחוק ממקום שעומד להתפלל ילך תחלה למקום שעומד להתפלל בו, ויחזור לאחוריו ג' פסיעות, ויחזור לאותו מקום שעומד בו בתפלה, על פי הסוד, ולפי הפטרה היה הכיר לאותם ג' מילין שחזרו ישראל לאחוריהם במעמד הר סיני וחזרו ונתקרבו :

[ד] צריך לכוין פירוש המילות ויחשוב ששכינה כנגדו, כתב האר"י ז"ל וצריך שיכוין כך ידענו ה' שאין אנחנו ראויים והגונים להתפלל לפניך, אבל סמכנו על רחמיך הרבים וחסדיך הגדולים כי חפץ חסד ומרבה להיטיב אתה, וככתוב טוב ה' לכל ורחמי על כל מעשיו, ואתה צויתנו להתפלל אליך כי אתה אלהינו ואנחנו עבדיך וענינו לך תלויות כעיני עבדים אל יד אדוניהם עכ"ד, וצריך כל אדם להזהר לכוין בך :

[ה] המתפלל צריך לכוין בכל הברכות, ואם אחר עמל וטורח והשתדלות רב אינו יכול לכוין בכלם, יתאמץ לפחות לכוין באבות שהיא ברכה ראשונה ואף על גב אס לא כיון צריך לחזור, כיום אין חוזרין, דשמא גם בחזרתו לא יכוין: [ה"ע-י] יכוין לפחות במודים שיש אומרים שדינא כמי שכיון באבות :

[ו] צריך לעשות שתי כריעות ושתי זקיפות בשעת שמשתחוה בעמידה, כיצד כשאומר ברוך יכרע בתיבת ברוך כריעת הגוף בלבד, ובתיבת אתה יכרע עד ראשו גם כן, הרי שתי כריעות, וכשאומר ה' יקף שם שתי זקיפות, ותחלה יקוף גופו בלבד, ואחר כך יקוף ראשו גם כן, והכריעה תהיה עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה, דהיינו שיהיו בולטין כל הקשרים שבפרקי חוליותיו, ואם הוא זקן או חולה שאינו יכול לשחות כל כך, כיון שהרכיב ראשו דיו :

[ז] יזהר לאחסר מחמת המהירות שום אות ובמיוחד בברכה ראשונה: [ח"י] קונה הכל" לפי פירוש רש"י, עושה הכל, ולפי התרגום והרמב"ם, קניינו הכל שהכל שלו :

[ט, י] "זוכר חסדי אבות" פירוש שזכור החסדים שהבטיח לאבות להטיב להם ולזרעם, או הכונה שזכור החסדים שעשו האבות ובזכותם ירחם עלינו, [יא] "ומביא גואל לבני בניהם" הכונה לשבטים שהם בניהם של האבות, וכל ישראל הם בני השבטים, ולכן ישראל נקראים בני בניהם של האבות, ואומרים כך כדי לעורר גם זכות השבטים :

[יב] כשיגיע למלת באהבה יכוין למסור נפשו על קדוש השם, וכל אדם יזהר בזה בכל תפלות: [יג], אתה גבור לעולם פירש הבית דוד שגבורתו של הקב"ה אינה משתנה לעולם דלא כבשר ודם שבזקנתו גבורתו משתנה :

[יד] ברכת אתה קדוש פירש רבנו האלשיך ז"ל כלומר אתה לבדך ושמן קדושים, למלאכים תואר קדוש אינו תואר עצמי אלא מושאל :

[טו] בימות החמה כשנתפק אחר הזכיר הגשם, עד שלשים יום אמרינן חזקה שהזכיר כך וצריך לחזור, ואם שולשים יום אין צריך לחזור, ואם ברור לו שטעה בתוך שלושים אין לו חזקת שלושים, ואם נסתפק לאחר שלושים חוזר ומתפלל, ואם נודמן שלאחר שלושים יום טעה וברור לו שטעה פעם או פעמים וחזר על התפלה, ואחר כך נסתפק כיון דכבר הוחזק שלושים יום שלא טעה בהם אינו חוזר ואם כשהתפלל בתוך שלושים נסתפק אם אמר הגשם ולכך חזר בשביל הספק, ונסתפק לאחר שלושים חוזר להתפלל ויתנה בדעתו קודם דאם לא טעה תהיה תפלתו נדבה, ואם טעה תהיה בתורת חובה :

[טז] בימות הגשמים ששכח לומר מוריד הגשם ואמר מוריד הטל אינו חוזר, אם נזכר קודם שהתחיל אתה קדוש יאמר שם משיב הרוח ומוריד הגשם, דאף על פי שסיים הברכה של מחיה המתים, כיון דלא התחיל בברכה שאחריה לא נקרא סיום ברכה לענין זה [ה"ע-י] אם סיים מחייה המתים לא יאמר מוריד הגשם :

ודע דשלשה ברכות ראשונות חשובות כאחת, וכן שלשה אחרונות נמי חשובות כאחת, לפיכך בכל מקום שטעה בשלשה ראשונות חוזר לראש התפלה, ובשלשה אחרונות חוזר לעבודה :

[יז] ביאור ברכת השיבנו כתב האר"י ז"ל שהאדם על ידי עונותיו גורם לסלק אור הקדושה הנמשך עליו מן התורה ומן התפלה והמצות, ולזה מתפללין השיבנו אבינו לתורתך הוא אור הקדושה הנמשך עליו על ידי עסק התורה, וקרבינו מלכנו לעבודתך הוא אור הקדושה שנמשך עליו מתפלה ומצות דהם נקראים עבודה :

[יח] בימות החמה אמר ברך עליו צריך לחזור לומר ברכנו, אך כדי שלא יהיה נראה כנוסח ברכה אחת שהזכיר בה מטר ונמצא שלא תיקן כלום, לכן ישתוק כדי הילוך ד' אמות או יותר ואחר כך יתחיל לומר ברכינו : ואם בימות הגשמים אמר ברכנו ולא שאל מטר, אם נזכר אחר שסיים הברכה קודם שהתחיל תקע בשופר אומר שם ותן טל ומטר לברכה, ואם נזכר אחר שהתחיל בתקע, יאמר בשומע תפלה ותן טל ומטר לברכה כי אתה שומע תפלת כל פה וכו', ואם היה לו תענית באותו היום יאמר שאלת טל ומטר בשומע תפלה קודם שיאמר ענו, ואם נזכר אחר שסיים שומע תפלה, קודם שהתחיל רצה יאמר שם ותן טל ומטר לברכה, ואם נזכר אחר שהתחיל רצה אז חוזר לברכת השנים ואומר על הסדר, ואם לא נזכר אלא עד לאחר שאמר יהיו לרצון אמרי פי האחרון הסמוך לעושה שלום, אז אפילו שעדיין לא עקר

רגליו צריך לחזור להתחלת תפילת העמידה: [א.ה. ואם רגיל לומר תחנונים חוזר לברך עלינו כל עוד ולא אמר יהיו לרצון שלאחר תחנוניו כמבואר בשו"ע]

[יט] מדינה שצריכה גשם (כגון ברזיל) בימות החמה אין שואלין בציבור אפילו בשומע תפלה אלא יאמרו ברכנו כרוב העולם [ה"ע-י] שליח ציבור יכול לבקש בשומע תפילה, ולא ישאלו טל ומטר בברכת השנים כל השנה] אבל יחיד רשאי לשאול מטר בלחש בשומע תפלה באותה הארץ הצריכה למטר בימות החמה, אבל לומר ברך עליו אפילו היחיד בלחש אינו רשאי, ואם היחיד טעה ואמר ברך עליו יסיים תפלתו, ויחזור ויתפלל אחר כך בתורת נדבה ויאמר בה ברכנו :

[כ] זהה בברכה של המינים שלא יאמר אלא רק ארבעה לשונות אלו תעקר תשבר תכלם ותכניעם ואין להוסיף עליהם וכשאומר בברכה דעל הצדיקים ושים חלקינו עמיהו, יכוין להתפלל להשי"ת שאם גרמו עונותיו שיטל חלק עולם הבא שלו כן, וינתן לצדיקים אחרים, שינתן ביד צדיק שאינו חפץ ליהנות משל אחרים כדי שיחזירנה לו כשישוב בתשובה, ובאומרו כי לישועתך קוינו יכוין לצפות לישועה באמת :

[כא] בברכת מודים יכרע במודים ויזקוף בשם, וגם כאן יעשה ב' כריעות ושתי זקיפות כמו שכתבנו לעיל בברכת אבות, :

[כב] מה שכתבו "ערב ובוקר וצהריים" קאי על נודה לך ונספר תהילתך, וכאלו אמר כך ערב ובוקר וצהריים נודה לך ונספר תהילתך על חיינו המסורים בידך וכו', ואחר סיום ברכה זו יאמר מיד יהיו לרצון אמרי פי, וקודם שאומר פסוק זה אין להפסיק אפילו לקדש וקדושה וכוונא, כי פסוק זה הוא מכלל תפילת העמידה, אבל אחר פ' יהיו לרצון יפסיק לכל דבר קדושה ואפילו לאמנים דברכות :

[כג] קודם א-להי צנור יש נוהגים לומר מזמור שיר למעלות אשא עיני וכו' ובס' הכונות כתב לומר מזמור א-להים יחננו בצורת המנורה, וכל אחד יעשה כפי מנהגו, ואחר שתאמר הושיעה ימינך וענני יאמר תכף יהיו לרצון אמרי פי פעם שנית, ויש נוהגים לומר תפלת רב שהיא א"י פעמים חיים ומנחה יפה הוא, ובחסד לאברהם כתב אחר שיאמר מלאך ה' דוחה, יאמר קבל רנת עמך שגבינו טהרינו נורא, ויכוין בר"ת בשם קרע שט"ו, ואחר כל התחנונים שנוהג להוסיף יחזור לומר פעם שלישית יהיו לרצון :

[כד] אחר יהיו לרצון האחרון יפסע שלשה פסיעות לאחוריו, ולא ירחיק רגלו יותר משיעור עקב בצד גודל ממש, על פי הסוד, ואם המקום צר יקצר הפסיעות, ולכתחלה לא יתפלל במקום צר, ויכרע מעט קודם הפסיעות, ובעודו כורע אחר השלש פסיעות יפנה לשמאל ויאמר עושה שלום במרומיו, ויזקוף, ויפנה לימינו ויכרע קצת ויאמר הלו יעשה שלום עלינו, ויזקוף, ויכרע לפניו ויאמר על כל ישראל ויזקוף, וכשעוקר רגליו עוקר רגל שמאל תחלה, ובמקום שכלו פסיעותיו ישהה שם עד שיגיע שליח ציבור לקדושה, ואז יחזור ג' פסיעות לפניו ויגיע למקומו הראשון שהתפלל בו ולא יחזיר פניו לציבור, וטוב להקפיד שלא ילך אדם לפניו במקום שכלו פסיעותיו, ואם האריך בתפלתו וסיים אחר שאמר קדושה, וכן אם מתפלל ביחיד לא יחזור למקום עמידתו תכף אחר שפסע, אלא ימתין ששלוש אמות לעמוד במקום שכלו פסיעותיו

ה"ע-א. מנהג הספרדים שקודם תפלת העמידה הופכים פניהם קצת לאחוריהם, ועושים תנועה בידיהם לאנשים העומדים מאחוריהם או מצדיהם. והטעם לזה הוא כדי להדמות למלאכים, שדרכם להיות מקבילים עול מלכות שמים זה מזה, ונותנים רשות זה לזה, להורות על אחדות ואחווה ביניהם. ויש עוד טעם לזה על פי הסוד. ומכל מקום בתפלת מנחה וערבית יזהרו כשעושים תנועות אלו, שלא יהיו טרודים בהם יותר מדי, ויכוונו היטב באמירת "יהא שמה רבא".

מעשה מהזוהר הנחש שהעניש את חמורו של רבי פנחס

רבי אֱלֶעָזָר הָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ. מֵצָא אֶת רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאֱזִיר [שהיה סבו של רבי אלעזר, חמי של רשב"י] מְשֻׁקָה בָּא. עָנָה מְמוֹרָו. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, וְדַאי בְּמִשְׁקָל (בבול) שְׁמַחַת הַחֲמֹר אֲנִי רֹאֶה רֹאֶה שְׁפָנִים חֲדָשִׁים מְצִיאוֹ פֹה. כִּינן שְׂפָא מֵאֲחֵר עֲנִי הָקֵר, רָאָה אֶת רַבִּי אֱלֶעָזָר שֶׁהָיָה בָּא. אָמַר, וְדַאי מִשְׁקָל (קול) הַשְּׂמֹחָה נִשְׁלַם. יָדַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אֲלֵי וְנִשְׁקֵ לוֹ. אָמַר לוֹ, אִם צוֹרֵת הַדֶּרֶךְ הֵאֲחֵת אֲלֵיךְ, גִּלְדָּ וְנִתְחַפֵּר בְּאֶחָד. וְאִם לֹא, קַח אֶת דֶּרֶכְךָ וְלֵךְ. אָמַר לוֹ, וְדַי שְׂכַנְגָדְדָּ אֲנִי הוֹלֵךְ, כִּינן שְׂמִצְאָתִי אוֹתָךְ, אֲלֶפֶךְ אֲחֲרֶיךָ וְנִתְחַפֵּר בְּאֶחָד.... אָמַר לוֹ דַּבְרֵי תוֹרָה וּבִינְךָ אוֹתוֹ כֹּל יָמֵי חַיֶּיךָ, שְׁלֵא תִרְאֶה קִשְׁתְּךָ בְּמִינְךָ מִן הַלְּבָבִיד. [שלא נראתה הקשת לו]. וְרָאָה בְּנִים לְבָנֶיךָ, שִׂתְזַכֶּה לְבָנִים יִרְאֵי חֲטָא, חֲסִידִים, קְדוֹשִׁים. ואז אמר רבי אלעזר דברי תורה

עַד שֶׁהָיָה הוֹלֵכִים, הִגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה. יָרַד וְהִתְפַּלֵּל. בְּעוֹד שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּלִים, נִכְרַךְ נָחַשׁ אֶחָד בְּרַגְלֵי מְמוֹרָו שֶׁל רַבִּי פִּנְחָס. בָּעַט (נבהל) וְגִיעָה פְּעִמִּים. אַחֵר שִׁסְיָמוּ אֶת הַתְּפִלָּה, אָמַר רַבִּי פִּנְחָס : וְדַאי צַעַר הוּא לְבִהְמָה שְׁלֵי, שֶׁהָרִי הַיּוֹם הַזֶּה הִקְדַּמְתִּי, וְהִיִּיתִי מְרַחֵשׁ בְּתוֹרָה, וְהִעֲבִיר אוֹתִי בְּמִקוֹם שְׂשׂוּרָה לְכַלּוֹךְ, וְעַכְשָׁו מִצְעָרִים אוֹתוֹ. קָמוּ וְרָאוּ נָחַשׁ אֶחָד קָשׁוּר עַל רַגְלָיו. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס : נָחַשׁ נָחַשׁ, לָךְ וְסוֹבֵב (וצדד) אֶת קִשְׁרֶךָ בְּמִדְרוֹן הַחֹר. בִּינְתִים נִשְׂר הַנָּחַשׁ וְנִפְל חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, וּמָה כֹּל כֵּן מִדְּקָדֵק הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּצַדִּיקִים [היינו החמור שנענש] אָמַר לוֹ, וְדַאי שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדְּקָדֵק עִם הַחֲמֹרִים, וְשׂוֹמֵר אוֹתָם, וְרוֹצֵה לְהוֹסִיף לָהֶם קְדוּשָׁה עַל קְדוּשַׁתָּם, וְעַכְשָׁו הִנֵּה הַזֶּה, שְׁלֵא שְׁמַר אֶת קְדוּשָׁה שְׁלֵי, הַמְתוֹק מִדְּבַר שֶׁהַחֲמֹר הוֹלְכוֹ בְּמִבּוֹאוֹת הַמְּסוּנָפִים וּמְשׁוֹם כֵּךְ הִיָּה אֲסוּר רַבִּי פִּנְחָס בְּדַבְרֵי תוֹרָה וּלְכֹן נִעֲנַשׁ עַל יְדֵי הַנַּחֲשׁ הוּא הַצִּטְעָר. וְהַנָּחַשׁ הַזֶּה הָיָה שְׁלֵי, וְכִמְהָ שְׁלֵיחִים יֵשׁ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִכְלָם הוּא עוֹשֶׂה אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ, וְאֶפְלוּ בְּחִיּוֹת הַשָּׂדֶה. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (ויקרא כו) וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת חַיֵּי הַשָּׂדֶה וְהִשְׁפַּלְתִּי אֶתְכֶם. וְאֶפְלוּ בְּיַד גּוֹי, זֶהוּ שְׁפָתוֹב (דברים כח) וְשָׂא ה' עֵלְיָךְ גּוֹי מִרְחַק מִקְצֵה הָאָרֶץ.

אמרי חז"ל וז"ל עץ החיים נדפס בסוף ספר נפש החיים עמי (תלד) הגאון מוילנא הנה אומר : "עוקר אדם את עפרות להיות על עברות שביין אדם לחברו בכל הדקדוקים".
לשוננו, אם עיני שכל לך, היה לך לרדוף ולבקש אחר מי שיתרפך ויגדפך, כי חיים הוא נותן לך. על כן יש לו לקבל בשמחה גדולה מכל אדם ומכל שכן מאשתו, שהיא בודאי אוהבת אותו, וזה סימן מובהק שהיא מכרתה על זה, על כן ימחל לה תמיד ולא ישנאה ויעבר על לא תשנא, והיא נותנת לו חיים ומחילת העון. וזהירות יתרה צריך בביתו יותר ויותר מבין אדם לחברו להתנהג במדות טובות וארך אפים : הרב פישר זצוק"ל אמר שרוב הצרות הי"י הם בגלל בין אדם לחברו

